

О КОМАНДОВАЊУ ЗДРУЖЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА

Нагли развој борбених средстава довео је до многих промена у организацији оружаних снага свих земаља, а нарочито код великих светских сила. Овакав развој армија предсказује велику компликованост борбених дејстава у евентуалном рату; ова ће дејства бити веома разноврсна и одвијаће се у захвату огромних копнених, поморских и ваздушних пространа, уз брзо смењивање догађаја, ситуација и услова на бојиштима.

Један од главних проблема који се данас постављају у склопу организација и припреме оружаних снага свих земаља јесте проблем командовања у новим условима. Питање је како обезбедити потребну контролу над одвијањем догађаја на бојиштима и најнеопходнију могућност утицања на те догађаје и како остварити неопходну меру сврсисходног усмеравања и искориштавања расположивих борбених и помоћних снага и средстава, која би била у складу са њиховом наменом и могућностима.

Одмах је потребно истаћи два битна нова елемента евентуалног рата који највише захтевају нову и другачију организацију и систем командовања, а то су:

Масовна употреба нуклеарних средстава која својим дометом и великом разорном моћи могу моментално онеспособити, па и уништава комплетне команде и оставити читаве здружене јединице без неопходне координације и усмеравања и

Електронски рат који ће првенствено бити усмерен на ометање и онемогућавање дириговања снагама и средствима противника.

Питање се подједнако компликовано поставља пред велике, најмодерније опремљене армије, као и пред армије мањих земаља, опремљене модерним борбеним средствима. Јер, прве ће имати далеко бројнију модерну борбену технику и разноврсније снаге, а друге, технички слабије опремљене армије мораће да ратују у тежим општим условима, вероватно против технички надмоћнијег противника, проналазећи и примењујући одговарајуће, квалитативно нове облике форме борбених дејстава, адекватне таквим ратним условима и својим могућностима, што ће им компликовати и отежавати командовање. И армије наоружане само класичним оружјем, које би због тога остале углавном у оквирима класичне организације и формације, не би могле, нити би смеле, остати на досадашњој организацији својих команди и систему командовања, јер се и оне морају припремати за рат у коме ће доћи до масовне примене нуклеарних удара и електронике.

Због тога ће организација и систем командовања у свим армијама решавати тешке и компликоване проблеме руковођења оружаним

снагама и борбеним дејствима; припремљеност и ефикасност те организације може да одигра веома значајну улогу у општем односу снага на бојиштима, јер ће од могућности сврсисходног усмеравања акције властитих снага, као и од могућности да се противникове снаге више или мање обезглаве, умногоме зависити и исход сукоба у појединим ратним дејствима.

Нови услови командовања постављају овај проблем у својој оштрини пред команде свих видова и родова оружаних снага и свих степена, а посебно у тешкој и сложеној форми пред врховну команду оружаних снага и пред команде здружених јединица, као што су: армије, корпуси и дивизије.

САСТАВ И ОРГАНИЗАЦИЈА КОМАНДИ

У погледу састава и формацијске структуре команди здружених јединица поставља се низ нових захтева.

Први захтев, често и свуда декласирани, јесте да савремене команде, са свим непосредно припадајућим деловима, треба да буду што мање. Ово је у свим армијама усвојено као начело и, у циљу смањења, команди, прибегава се разним организационим и другим покушајима и решењима. У структури команди и штабова у неким армијама се обједињују послови више органа у надлежност једног — интегрираног органа.¹ Увођењем механизованог рада и електронике, као и савршенијим методима рада настоји се да се смањи број људи у штабовима итд.

Међутим, тежња за смањивањем команди наилази на препреке у потреби да команде буду потпуне, тј. довољне за обављање своје разгранате улоте и да непрекидност њиховог рада буде неминовно заступљена. Савремена команда здружене јединице, и поред жеље за смањивањем, мора ипак да буде толико бројна да у току ратних дејстава, истовремено обавља следеће основне функције: руководи борбеним дејствима која су у току (усмерава снаге и средства, координира дејства и подршку, организује садејство и интервенише по свим питањима од значаја за текућу операцију); планира наредна дејства и операције; обавља све редовне послове команде око развоја, организације, снабдевања и потхрањивања, стање бојне готовости својих јединица и установа (продужујући тиме све оне послове који постоје и у мирнодопском раду и који се у ратним условима проширују и усложњавају); анализира цело време искуства из протеклих и текућих дејстава, изналази и припрема нове тактичке и друге поступке на основу ранијих резултата, успеха и неуспеха; рад на резервном командном месту, како би резервна команда, као језгро, по потреби могла да преузме руковођење операцијом која је у току, и припремаће следећих дејстава итд.

¹ Међутим, у пракси је тешко остварити тежњу да команде буду мање него раније. Оне су данас веће и гломазније него икада и стално расту, што ће бити разматрано у даљем излагању. О томе шта је команда, а шта штаб, постоји више тумачења и ставова. Овде је узето да је команда целокупан људски састав који помаже команданту да руководи потчињеним јединицама, а штаб део (орган) команде са одговарајућом разгранатом улогом.

Сви ови основни послови односе се на команде здружених јединица и то уколико се ради о вишој команди они су разгранатији и обимнији све до врховне команде у којој се морају обављати на највишем нивоу, квалитету и ширини захвата.

Осим тога, свака команда, мора све ове основне задатке да обавља паралелно (истовремено) и непрекидно у најдоследнијем смислу речи.

Непрекидност у раду команди постиже се већим бројем људи који омогућује рад у сменама. На појединим местима нужно је имати две смене, а у неким пословима, где се захтева већи интензитет и напрезање у раду, потребно је имати и више од две смене. Непрекидност командовања данас се нарочито много помиње у вези са новим ратним условима, јер је она угрожена дејством нуклеарних средстава, а неопходна је више него икада раније због велике динамичности дејстава. Овај захтев решава се увођењем резервне команде и резервног командног места, што је у овој или оној форми усвојено у свим армијама, уз еластичност организације команди која је такође неопходна.

Услови који се очекују у почетној фази рата диктирају захтев да команде морају бити исте у миру као и у рату, односно готово једнаке. Њихова организација са прелазом на ратну улогу не сме да трпи веће промене. Разлози за ово су потреба брзог деловања и неопходност да команде буду увежбане и за време мирнодопске обуке оспособљене за своју улогу. Веће организацијске и кадровске промене у командама, у моменту њиховог преласка на ратну улогу, биле би вишеструко неповољне и опасне, нарочито када се узму у обзир услови који се очекују у самим почетним моментима избијања рата. Чим избије рат команде се хитно премештају на ратну локацију, па је већ и то довољан потрес у њиховом раду у почетној фази.

Међутим, у мирнодопским условима не може се од команде (људи и средстава у њој) захтевати оно напрезање и начин рада као у рату. Та чињеница, као и неке друге, утиче на то да су команде у миру велике по броју људи. Мирнодопској гломазности виших команди понекад је узрок и то што баш оне директно утичу на решења или решавају о свом саставу и величини, при чему може да дође до тражења превеликог комодитета у раду или пак до испољавања нездравих амбиција појединих руководилаца, нарочито ако се не примењују научни методи у развијању команди и одређивању њихових формација.

За формирање и организациону структуру сваке команде треба поставити одговарајуће ратне критеријуме. Не сме се стварати ниједна команда или војна установа уопште, а да водећи критеријуми не буду управо захтеви евентуалног рата и конкретне могућности. Тек на основу тога може се свесно ићи на одређена неизбежна одступања, повећања и сл., али се одмах мора до детаља решити шта ће се урадити са вишком кадра и средстава при преласку на ратну формацију (ово је неопходно за све и свакога). Међутим, посматрајући разне војне установе и команде или поједине њихове делове, у неким армијама не можемо се отети утиску да су при њиховом стварању и развијању ратни критеријуми били запостављени.

Покретљивост команди се данас више потенцира да би се омогућило њихово брзо премештање ради праћења борбених дејстава и избегавања нуклеарних удара, напада авијације, дејства средстава електронског рата, диверзија итд. Покретљивост се постиже усавршавањем техничке опреме команди, доделом довољног броја возила и изградњом специјалних возила за рад у покрету. Захтев за покретљивошћу команди тешко је ускладити са потребом укопавања, утврђивања и маскирања на командном месту, али је очито да услови савременог рата неминовно траже и једно и друго. Стога се мора тежити планском померању команди, претходном уређивању вероватних следећих командних места и предвиђању и предузимању многих мера у том смислу. Стога се још у току мира многе ствари морају предвидети и припремити.

Проблеми командовања и руковођења у новим ратним условима намећу потребу да се команде опремају за све више разних техничких, нарочито електронских средстава. Ради се о увођењу електронских мозгова који би обављали различите штапске послове и прорачуне. Говори се већ и о електронској процени оперативне ситуације. Рад команде „на нивоу карте и оловке“, жичних веза, краткоталасних радио-станица и сл. сматра се превазиђеним и недовољним, јер се само модерним средствима може обезбедити потребна сигурност и брзина у раду, што захтева савремена ратна армија. Колико је овај захтев неминован потврђује и то да застарела средства везе управо противнику могу дати елементе довољне за откривање и уништење или онеспособљење команде.

Потреба све већег броја техничких средстава, као и захтев за покретљивошћу, такође води ка гломазности савремених команди (велики број возила, техничког особља итд.), те се и то јавља као супротност захтеву за смањивањем команди.

Нови ратни услови захтевају да команде буду дељиве, тј. еластичне у организовању свога рада.

Већ и летимичан поглед на наведене основне послове и задатке команди у рату показује да њихова редовна формацијска подела не може задовољити комплетност обављања тих задатака. Због тога је неопходна подела команде на одговарајуће радне групе, које могу обављати наведене комплексне задатке или барем да могу бити најнужније језгро за стварање комплетне групе када се за то укаже потреба. Ова подела треба да буде увежбана као сталан систем поседања — размештаја на командном месту, или повременим формирањем радних група у команди за обављање појединих комплексних послова. Сталне групе су, на пример: група на резервном командном месту, оперативни центар, група на позадинском командном месту и др., а повремене: група за планирање наредне операције и сл. Састав група не мора увек бити исти.

Команда здружене јединице је изванредно важан и рентабилан циљ за атомско дејство противника — због своје улоге и због бројности и квалитета људи и технике у свом саставу — па је и то, поред радних потреба, такође разлог да се она обавезно мора делити. Овом поделом, команда као и поједини њени делови, треба да обезбеди да не буде једновремено и комплетно избачена из строја нуклеарним

нападом и да може брзо пребацити најважније послове са уништених или онеспособљених, на своје преостале делове. Овакву поделу команде остварују организацијом и поседањем командног места.

Већ и у самом теоретском разматрању захтева и проблема у организацији команди наилазимо на низ супротности које је тешко решити, а пракса развоја ових команди у појединим армијама свакако наилази на још веће и теже решиве проблеме. Због тога, иако су ови захтеви постали водећа начела у организацији и развоју команди у готово свим армијама, ипак су они тек донекле са више или мање успеха примењени и спроведени. Када погледамо садашње команде здружених јединица у армијама разних земаља (према подацима који су доступни), видећемо, у ствари, веома различиту слику од онога што се теоретски заступа и декларише. Неке команде изгледају тако гломазне да се морамо упитати шта ће са свим тиме бити у рату; као да се понекад заборавља да више команде такође морају бити припремљене за успешно функционисање у тешким ратним условима. Узроци томе су недовољна сигурност у предвиђању услова и могућности командовања у евентуалном рату, због чега се често оклева са револуционарним мерама и радикалним изменама, затим, свакако недоста-так материјалних средстава, а понегде и конзерватизам, тј. несагледавање објективних нужности и кретања у развоју савремене армије.

Изгледа да се најмање успело изаћи у сусрет захтеву да савремене команде са штабовима и свим припадајућим деловима буду што мање, а уједно исте или приближно исте у миру и рату. Тако, на пример, команда армије у разним земљама броји од неколико стотина па преко хиљаду људи (400—1.200) са неколико стотина разних возила. Команда корпуса броји неколико стотина људи са око стотину и више возила, а команде дивизија броје 150 до 300 људи. Ово су приближни подаци за команде и штабове са њиховим командама (штабним) четама, без непосредно припадајућих јединица и делова (јединице унутарње и вањске везе са средствима, возилима итд.), који се такође налазе уз команду. Иако у величини команди има много разлика, ипак се може рећи за све заједно да данас команде здружених јединица представљају импозантно велике скупине људи и технике које ће у евентуалном рату бити тешко сакрити, укопати и бранити; такође је деликатно и тешко спровести потпуно синхронизован, брз и сврсисходан рад овако великих тела. Прво питање спада у домен организације командних места, а друго у домен система и метода рада савремених команди здружених јединица.

Шта се у вези са овим може рећи за врховне команде оружаних снага у појединим земљама? Ту су разлике велике према специфичним потребама у свакој земљи, али је сигурно да врховна команда оружаних снага у свакој земљи представља организационо и у сваком другом погледу питање од прворазредног значаја. Јер, управо врховна команда може да буде главни циљ нападача у првим моментима рата; тада нуклеарни удар по врховној команди и уједно по неколико команди армија може представљати оперативно-стратегијски потез нападача у склопу стратегијског изненађења, у циљу моменталног обезглављења и стварања пометње у оружаним снагама браниоца, што може да буде пресудно у почетним операцијама и у првој фази

рата у целини. Када се барем глобално сагледају улога и задаци врховне команде у моменту преласка са мирнодопског на ратно стање, нарочито у случају изненадне агресије, као и њена улога у даљњем току рата, може се закључити да је значај правилног решења организационе структуре и других питања функционисања и рада врховне команде веома велик.

Због тога се на врховну команду у највећој мери такође односе сви поменути захтеви и проблеми које може наметнути евентуални рат и који се у интересу безбедности земље морају задовољити и решити још у току мира.

ОРГАНИЗАЦИЈА КОМАНДНИХ МЕСТА

Организација командних места у армијама разних земаља није истоветна, али се у основним начелима подудара. О том питању је и код нас и у свету много писано, те ћемо ради прегледности изнети само основне елементе развијеног командног места здружених јединица.

Командно место се обично дели на три дела: командно место (често се назива и основно или главно — ГKM), позадинско командно место (ПКМ) и резервно командно место (РKM). Поред ових, у неким армијама се примењује још и помоћно командно место, које се може организовати у припреми операције ако се предвиђају два вероватна правца главних дејстава, и истурено (истакнуто или тактичко) командно место на које може да изађе командант са потребним делом штаба. На командним местима дивизије и корпуса може се организовати једна или неколико командних осматрачница.

Главно командно место ГKM поседују они најважнији органи команде који су најдиректније везани за извођење операција и руковођење јединицама, уз команданта и начелника штаба. У оквиру овога командног места организује се оперативни центар.

Резервно командно место организује се од делова органа штаба, са циљем да се обезбеди непрекидност командовања. На њему може да се организује и резервни оперативни центар.

Резервно командно место може да буде тако организовано и да има кадар таквог квалитета и бројности да моментално преузме команду у случају уништења главног командног места. Ово је свакако најпотпуније, али и најскупље решење (изискује већи број кадра, као на пример заменика команданта и сл.). Стога РKM може да се организује тако да служи само као језгро које ће прихватити команданта, начелника штаба и друге руководиоце када напуштају ГKM. У случају потпуног уништења ГKM, укључујући и избацивање из строја команданта и начелника штаба, овако РKM не би могло преузети улогу ГKM, те би ту улогу морало преузети или једно од командних места првopotчињених јединица или пак позадинско командно место. Овакво решење је непотпуно, али је лакше остварљиво јер не изискује већи број кадра.

Ако се једно од командних места првopotчињених јединица или позадинско командно место предвиди као резервно, потребно је на њега одмах упутити одређен број официра штаба у улози језгра евентуалног командног места. Свако решење овог питања мора да са расположивим људством и средствима што сигурније обезбеди непрекидност командовања.

Позадинско КМ организује највиши позадински руководилац команде (помоћник команданта за позадину, начелник позадине и сл.). На њему се размештају и раде органи позадине. Оно се такође може делити, зависно од величине, задатака и сл. На позадинском КМ може се организовати позадински оперативни центар за руковођење позадинским обезбеђењем борбених дејстава, као други позадински специјализовани оперативни центри за поједине гране делатности, нпр. саобраћај и др.

У неким армијама организују се и други центри који имају за циљ да усклађују и спроводе одређена дејства и мере, на пример: центри за управљање ватром (артиљерије, авијације и атомских средстава); центри везе и други технички центри јединица које спадају у приштапске делове.

Што се тиче организације командних места нижих јединица (бригада, пук и др.) начела остају иста, али ће она бити мање развијена.

Командно место врховне команде оружаних снага свакако ће бити развијеније, укључујући све елементи потребне на нивоу командовања оружаним снагама у целини. У армији сваке поједине земље организација врховне команде биће развијена према специфичним условима и потребама. Врховна команда и највише здружене команде могу своје елементе поделити на неколико ешелона (командни ешелони), који се размештају и померају у складу са својом улогом такође организујући командна места као што су: главно, помоћна, резервно, позадинско, за координацију са цивилним сектором итд.

СИСТЕМ И МЕТОД РАДА КОМАНДИ

Услови какви се очекују у евентуалном рату постављају време (као простор) у ред најважнијих фактора у систему и методу рада команди и штабова. Брзина у раду, тј. благовремено обављање свих послова и реаговања на измене догађаја и услова на бојишту, биће најважнији захтев евентуалног рата у односу на рад команди. Ма како студиозно обављена процена, квалификовано обрађена одлука, наређење и сл. изгубиће сву важност ако заостају за развојем догађаја и закасне, јер се предвиђа веома брзи развој догађаја и честе промене ситуације на бојиштима.

Осим тога рад команде мора бити свестран, потпуно координиран, јер све процене, одлуке, наређења и сл. морају бити стручно третиране и размотрене са свих аспеката, од свих стручних органа команде и штаба.

Очекује се да ће ратна дејства бити јако сложена, тако да ће командовање здруженим јединицама у тим дејствима бити веома ком-

пликован и деликатан посао. Свака процена, наређење и сл. морају бити резултат најцелисходнијег усаглашавања многих опречних фактора. Ако се у раду команде не узме у обзир или погрешно третира један или неколико утицајних фактора, крајњи резултат рада (одлука, наређења и сл.) има много изгледа да промаши сврху и да нанесе одговарајуће штетне последице.

Када се узме у обзир гломазност команди здружених јединица долази се до закључка да се брзина, свестраност и темељитост у њиховом раду тешко могу ускладити. Усклађивање ових супротности захтева готово савршену организованост и увежбаност у раду команди.

Овде се у првом реду ради о систему и методама рада штаба, али такође и систему рада осталих фактора команде. Штабови здружених јединица данас су по свом саставу и по разноврсним функцијама веома разгранати и компликовани, па се обједињавање рада и напора целокупног штаба у брзом и свестраном реаговању на догађаје и управљању борбеним дејствима може спровести само студиозно разрађеним системом и методом рада.

Основе система и метода рада даје само организацијска структура (формација) команде и штаба. Већ код стварања формације команди заузети су основни ставови како мора да се одвија рад у команди. Ту су одређене и подељене основне улоге, односи, надлежности итд.

Међутим, основни задаци и комплексни послови команде здружене јединице не могу се доделити појединим формацијским деловима (одељењима, одсецима), већ се у груписању снага команде и штаба, у организацији и систему рада иде ван формацијске поделе. То значи да команда здружене јединице мора изградити свој систем рада на командном месту.

Систем рада команде захтева највећу могућу упрошћеност и по могућности аутоматизацију многих послова. Тако треба решити сва основна питања организације рада у штабу као што су: прикупљање и разврставање података који се сливају у команду, стално и благовремено информисање свих органа команде и елемената КМ, организација и метод процене и анализе података и ситуације, обрада наређења, упутстава, обавештења и других докумената итд. Основа од које се полази је формација команде са прописаним надлежностима свих органа и појединачно свих радних места, а затим подела на командна места на радне групације са тачно прописаним надлежностима све до појединаца. Организација и систем рада треба, с једне стране, да обезбеди да се основни послови и поступци предвиде и пропишу, са тежњом да остане што мањи број послова за које није прописан поступак и, друге стране, да буду еластични и да оставе место новим и бољим решењима које ће наметнути радна пракса. Посебно је важно што прецизније одредити повезивање и сарадњу органа, радних група и појединаца у команди, тако да се одреди ко, с ким, када и на који начин треба да сарађује. С тим се усклађује и систем администрације, садржина и форма штабне и борбене документације итд.

Исто толико као разрађеност, прописивање система и метода рада неопходно је и увежбавање команди. Овај рад се може само делимично научити у школи или из прописа и упутстава. Правилно школовање официра, научно разрађени прописи штабне службе и њихово познавање свакако су основа ефикасног функционисања команде, али је неопходна и увежбаност и уиграност команде као целине, појединих њених органа и радних група. Команде здружених јединица морају се у миру што чешће увежбавати за своју ратну улогу, уигравати и усавршавати своју ратну организацију, систем и методе рада. Запостављање ове обуке може да има врло тешке последице.

Развитак средстава подршке видова, родова и служби проузроковао је да савремена команда здружених јединица има веома велики број командних веза. Према расположивим подацима, број тих веза команди армија у појединим земљама износи од око 20 до преко 50, од чега између 17 до 25 су везе које лично командант мора контролисати, а остале се могу пренети на одговарајуће органе штаба. У корпусу и јединицама тога ранга број командних веза креће се од око 15 до преко 40, од којих су 10 до 20 личне везе команданта, а остале се могу пренети на органе штаба. У дивизијама број личних веза команданата креће се од 6 до 10 и исто толико веза органа команде и штаба. Све ове јединице и делове треба непрекидно и једновремено усмеравати, пратити и контролисати у току извођења борбених дејстава.

Велики број командних веза оптерећује команду а нарочито команданта, па се то настоји избећи стварањем нових степена и међустепена командовања и интеграцијом сродних јединица у јединствена интегрирана тела. На пример, наместо да више разних артдивизиона буду директно везани за команду дивизије, прибегава се њиховом обједињавању у једну мешовиту (интегрирану) артјединицу — пук или бригаду. Стварањем команде мешовитог артпука дивизије, број командних веза команде дивизије смањује се за онолико колико је дивизиона обједињено у пуку. Међутим, велик број командних веза на нивоу здружене јединице данас је немогуће избећи. Стога напоредо са настојањем да се тај број смањи, проблем треба решавати и путем усавршавања организације и метода командовања. У организационој структури здружених јединица данас се због тога делимично одступа од строгог придржавања принципа једностарешинства, по коме право наређивања има искључиво само командант. Иако је овај принцип у својој основи најбољи, не може му се данас слепо подредити читава савремена организација здружене јединице са поменутиим бројем командних веза, јер би то неминовно довело до запостављања појединих „спореднијих“ јединица и делова. И поред придржавања принципа једностарешинства, данас је неопходно право командовања над појединим специфичним јединицама и деловима дати одговарајућим органима команде и штаба. Ову нужност потврђује и пракса организације командовања у скоро свим армијама.

Потребно је, међутим, напоменути да ће команди која је увежбана за брз и свестран рад, велики број веза представљати мањи проблем него команди која није до краја изградила и увежбала свој систем рада.

Рад команде и штаба умногоме зависи од команданта, његовог става и начина рада.

Командант здружене јединице није данас у стању да испуни своју улогу командовања у борби без брзе и свеобухватне помоћи коју треба да му пружи сви фактори команде, а посебно његов штаб. Улога команданта, дакле, биће потпуније и боље испуњена уколико и он сам буде знао да до краја употреби своју команду и штаб и искористи све што му може пружити његов штаб. А штаб, с обзиром на велик број квалификованих официра, заиста може дати много па је потребно да то командант потпуно искористи.

Сложени ратни услови често ће захтевати да командант део својих надлежности за извршавање задатака, контролу и координацију потчињених снага и средстава у току борбених дејстава пренесе на свој штаб; надаље да децентрализује и пренесе на своје потчињене команданте и команде одговарајуће надлежности за пуно извођење борбених дејстава на свом сектору (задатку); сам лично, командант треба да врши контролу и координацију борбених дејстава својих потчињених у мери колико је неопходно и довољно за успех операције у целини.

Командант ће се у своме раду нормално придржавати постојеће прописане организације о систему и методама командовања. Али је природно да ће у извесној мери испољити свој стил у раду и командовању. Међутим, командант здружене јединице може у току извођења борбених дејстава бити на потребној висини у испитивању своје улоге само ако до максимума искористи могућности свога штаба и иницијативу потчињених. Само на тај начин он може бити довољно „изнад догађаја“ да их може усмеравати и истовремено довољно „у догађајима“ да може интервенисати увек када се за то укаже потреба, па и тамо где су то други евентуално пропустили да учине. Јер, никоме као команданту није толико забрањено и опасно бавити се споредним — небитним стварима и због њих изгубити контролу над целином.

Важну улогу у организацији и систему рада команде могу одиграти оперативни центри. Они су релативно нова творевина у систему рада команди здружених јединица.

Оперативни центри, као општи појам, свуда у модерном животу и раду (у индустрији, техници, организацијама, приредбама, великим импровизацијама, итд.) где треба организовати, усмеравати и руководити различитим и многобројним активностима, процесима, кретањима и сл.; свуда где треба многе податке и информације примити, сређивати, одабрати и анализирати и на основу тога дириговати, усмеравати (реаговати, интервенисати) и коначно пратити и контролисати (опет прикупљати, одабирати итд.), без обзира како се у појединим гранама делатности називали. Стога је природно да се они све више јављају и примењују у технички опремљеним и модерно организованим армијама.

Примена оперативних центара већ је веома широка у свим војним организацијама, а нарочито у неким видовима, родовима и службама сложеног техничког састава, као што су: ваздухопловство са службом осматрања, јављања и навођења; противваздушна одбрана; ратна морнарица са својим пловним јединицама, обалским и другим

командама; позадина са својим службама и разне друге формације и установе. У њима се стварају и развијају разни специјализовани центри: ваздухопловни оперативни центри за командовање авијацијом; оперативни центри противваздушне одбране и њених јединица; различити морнарички оперативни центри на бродовима и на обали; позадински оперативни центри за снабдевање, управљање саобраћајем итд.

У врховним командама оружаних снага, командама армија, корпуса и дивизија у неким земљама такође су већ усвојени оперативни центри са основном улогом да руководе операцијом (борбеним дејствима) која је у току (прате, усмеравају, координирају дејства и подршку, интервенишу у потребним моментима итд.), а такође и са другим задацима оперативног карактера (планирање и припремање наредне операције — разрада планова и наређења, усмеравање снага, покрети и припреме јединица и средстава итд.).

Оперативни центар команде здружене јединице треба да буде у ствари група састављена од делова или представника свих заинтересованих органа команде и штаба окупљена на заједничком раду — праћењу, обједињавању и руковођењу текућим борбеним дејствима. Овакав оперативни центар може директно да управља дејствима, издаје директиве, наређења и упутства потчињеним јединицама у оквирима надлежности које одреди командант. Поред тога, оперативни центар припрема све што је потребно за доношење одлука команданта, припрема предлоге директива и наређења команданта, разрађује потребну борбену документацију, спроводи и контролише извршење наређења и директива команданта.

Оперативни центар је, према томе, привремена радна група чији састав није увек исти, тј. он се организује према захтевима текуће операције и задатка који врши. Код неких органа штаба потребно је да им део састава увек буде у оперативном центру (оперативно и обавештајно одељење и др.), док је код других та потреба повремена, односно изузетна, зависно од карактера текућих дејстава.

Делови органа (одељења, одсека) штаба који су ушли у састав оперативног центра могу да буду надлежни и овлашћени за самостално обављање послова тих органа. По потреби у оперативни центар могу да уђу и сами начелници органа штаба и начелници родова, а могу остати у својим формацијским одељењима — одсецима штаба, који, пошто део свог састава упуте у оперативни центар, продужују нормалан рад у оквиру својих надлежности. Оперативни центар не може заменити рад штаба и његових органа; он је само привремено организована група за међусобну координацију органа штаба и за боље обављање одређених задатака, чији састав, надлежности и начин рада морају бити прописани упутством (правилником) о организацији и раду оперативних центара.

Састав оперативног центра може бити различит, но имаће нормално два дела: оперативни део — који чине делови и представници органа штаба са одговарајућим надлежностима по својој специјалности, и технички апарат — који чине техничка лица за пријем, прикупљање, демонстрирање и обраду података и за повезивање са кореспондентима; у овај део улазе и технички уређаји (за везу, пријем, демонстрирање и дистрибуцију података и др.).

Оперативни центар треба да је повезан са свим кореспондентима са којима је то неопходно ради руковођења борбеним дејствима, на пример: са претпостављеном командом, свим потчињеним командама, командама садејствујућих снага и суседа, позадинским оперативним центром, итд.

Осим оперативног центра на главном командном месту може се организовати и резервни оперативни центар на резервном командном месту који има мање људства — толико да може пратити ситуацију и послужити као језгро за преузимање послова оперативног центра у случају да овај буде онеспособљен или уништен.

Пошто је непрекидност рада неминовна и обавезна оперативни центри, поред рада у сменама, морају се и код премештања ослањати на резервне центре.

На позадинском КМ може се организовати позадински оперативни центар са основном улогом да прати, координира и руководи позадинском подршком текуће операције. Овај би се центар организовао и радио по принципима оперативног центра на ГКМ.

У оквиру главног командног места здружене јединице може се организовати и ратна (оперативна) сала, зависно од потребе и техничких могућности. Основна намена ратне сале је да се на прикладан начин демонстрирају сва обавештења и информације са бојишта, како би се у њој сви органи штаба могли упознати са догађајима и ситуацијом и на тај начин им се пружиоријентација о текућој борбеној ситуацији, неопходна за њихов увид и рад. Исто тако она служи за упознавање са ситуацијом вишег штаба када дође у команду и других лица која на то имају право.

Ратна сала не мора бити део оперативног центра. Њу организује оперативно одељење штаба, а оперативни центар треба да је непрекидно снабдевен најновијим и анализираним подацима и информацијама о свим важнијим променама и догађајима у току борбених дејстава, које треба унети и демонстрирати на одговарајући начин, тако да стално буду видљиво на располагању свим органима штаба и осталим корисницима.

У ратној сали командант или начелник штаба може одржавати конференције и саветовања, у њој се под руководством команданта, начелника штаба или оперативног органа, може вршити планирање наредних операција и обављати сви заједнички послови штаба за које је потребан истовремени увид у развијање текућих борбених дејстава које сала увек пружа.

*

Успешна организација и систем командовања у крајњој линији зависе од исправности основне стратегијске концепције, облика и форми евентуалног рата и на основу тога усвојене војне доктрине. Међутим, и при исправној општој концепцији вођења рата могуће је на неким питањима заостати — на пример, ако се командовање не прилагоди довољно концепцији и војној доктрини и захтевима и условима евентуалних ратних дејстава. Због тога питању организације и система рада команди мора се прићи као прворазредном и трајном

задатку. Управо су команде здружених јединица те које треба да реализују концепције ратовања. Да би оне то биле у стању, концепција мора бити најпре и најдоследније реализована у њиховој организацији, систему и методу рада.

Због свега тога су у командовању опасни разни преживели организациони облици и форме рада. Делимично или потпуно застареле форме обично пређу у формализам и служе саме себи. На пример, често се о раду команди среће формализам такозваног „организационог процеса“, који је одговарао условима и схватањима из другог светског рата и пре њега. Тај „организациони процес“ више не одговара савременој организацији и потребама команди здружених јединица у новим условима.

Највећи број споменутих проблема спада у домен штабне службе, те од нивоа развијености и савремености штабне службе у армији у целини умногоме зависи квалитет организације и рада здружених команди. Због тога је веома значајно штабну службу, као део опште војне теорије, неговати и развијати напоредо са развијањем опште концепције ратовања и ратне доктрине.

Капетан бојног брода
Љубо МРАОВИЋ